

**PERSOONLIJKHEIDSDIAGNOSTIEK
EN
BEHANDELING**

**N.J.M.Klaver
Spatie
Apeldoorn**

Klinisch psycholoog
Hoofd diagnostiek
Docent RU GZ-opleiding

Overzicht

Ochtend

- definities
- modellen
- methodes (in de GGZ)
- Scl-90, UCL, NVM, TCI, NPV, Neo

Middag

- Indicatie
- behandeling/beleid
- teruggavegesprek

Persoonlijkheid

- Millon; Definitie van de Persoonlijkheid

Psychologische kenmerken

complex patroon

diep ingenesteld

onbewust

moeilijk uitwisbaar

Ontwikkeld vanuit

biologische dispositie

ervaring

Persoonlijkheid

Concept

theoretisch begrip

niet waarneembaar

Elementen

diathese

temperament (Cloninger)

karakter (1-ste 5 jaren)

persoonlijkheid (voortgaande constitutionalisering)

Dynamiek

egoprotectie

Zelfactualisatie

Persoonlijkheid

Gelaagde opbouw.....

- Biogenetische kenmerken, algemeen
  - » Kwetsbaarheid, cognitieve kenmerken
- Temperament (Cloninger), genetisch bepaald
  - » Novelty seeking etc.
- Structurele tendensen (onbewust)
  - » Trauma, fixatie, opgelopen kwetsbaarheid voor stress
- Afweer, coping (half bewust)
  - » Probleem oplossend gedrag
  - » Primitieve, ontwikkelde afweer
- Zelf, identiteit (bewust), ego-sterkte
  - » Zelfbeeld
  - » Klachten, problemen

Diagnostiek

Descriptieve diagnostiek:

DSM IV .. AS II

Adaptatie/Desadaptatie

vooral interpersoonlijk gedrag

Structurele diagnostiek:

samenspel tussen:

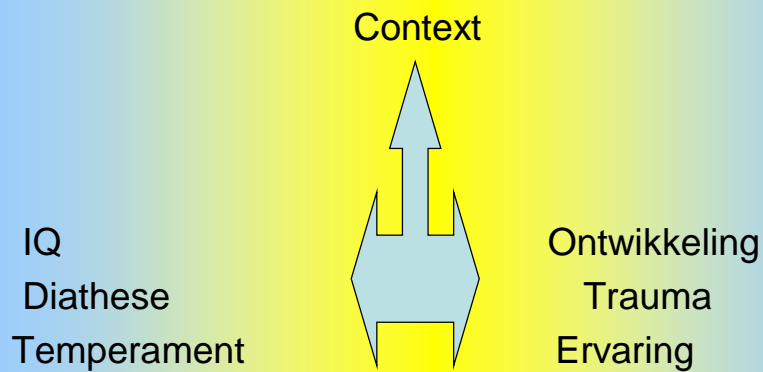
Intrapsychische factoren

genetische factoren (diathese)

tendensen obv ontwikkeling en ervaring

Persoonlijkheidsdiagnostiek 'structuur'

We bestuderen.....

SCL-90

- Arrindel, Ettema 1986, 2004
- Volwassenen 18-65 jaar
- Meet recent diverse klachten
- 90 items, 5 antwoorden
- Normgroep algemeen en poli psychiatrie

SCL-90 Klachten

- **angst** (ANG): diffuse angst, algemene onrust
- **agorafobie** (AGO): aan situatie of object gebonden angst
- **depressie** (DEP): somber gevoel, gedeprimeerdheid
- **somatisatie** (SOM): lichamelijke klachten o.i.v. spanning
- **insufficiëntie** (IN): gevoel van malaise, niet te functioneren
- **sensitiviteit** (SEN): gevoeligheid voor externe (sociale) prikkels, ongemak, achterdocht
- **hostiliteit** (HOS): last van agressieve gevoelens
- **slapeloosheid** (SLA): last van slaapproblemen
- **over**: diverse klachten, rest items
- **Psneur**: totaalscore, lijdensdruk

UCL

- Utrechtse Coping Lijst
- Paul Schreurs e.a. (1993)
- Vanaf 15 jaar tot 65 jaar
- Normen??
- 47 items
  - 4-punts schaal
- Zeven copingstijlen

UCL coping

- **actief benaderen (ACT)**: op een actieve manier met problemen of stress omgaan
- **palliatief (PAL)**: afleiding of verzachting zoeken
- **vermijden (VER)**: probleemsituatie omzeilen en vermijden
- **sociaal gedrag (SOC)**: problemen met anderen delen
- **passiviteit (PAS)**: een depressieve attitude aannemen
- **expressie van emoties (EXP)**: emoties uiten, je laten gaan
- **geruststellende gedachten (GER)**: positief denken, "het komt wel weer goed"

NVM

- Nederlandse Verkorte MMPI
- Luteijn e.a. (1980) verbeterd 1985
  - Sindsdien geen aanpassing normen
  - Uitgave gestopt
- 83 items
  - drie antwoordmogelijkheden
- Vijf schalen:
  - Psychometrisch goed
  - Onafhankelijk van elkaar
  - Verschil wb leeftijd en intelligentie
  - Predictief voor psychiatrisch diagnose

NVM structuur

- **negativisme (NEG)**
gespannenheid, negatieve gevoelens
- **somatisatie (SOM)**
somatische klachten
- **verlegenheid (VER)**
interpersoonlijk gedrag
- **psychopathologie (PSY)**
pathologisch gedrag
- **extraversie (EX)**
naar buiten gerichtheid, openheid

NVM dynamiek

Neg	gedragstendens..... <i>resultante</i>
Som	coping....naar buiten gericht <i>somatisatie</i> <i>sociaal uitbesteden</i>
Ver	coping.....naar binnen gericht <i>jeugd/opvoeding</i>
Psy	trait..... <i>structurele EGO-stevigte</i>
Ex	trait..... <i>naar buiten gerichtheid</i>

TCI structuur

- 1994; cloninger e.a.
- Gebaseerd op bio-psychologische theorie
- Leeftijd minimaal 15 jaar
- 4 temperamentschalen
- 3 karakterschalen
- 25 subschalen
- 240 items
- Verkorte versie; VTCI (105 items)
  - Voor jongeren tussen 12 en 16 ook geschikt
  - Alleen temperamentschalen en karakterschalen

TCI structuur

- Temperamentschalen (genetisch)
  - Prikkelzoekend (PZ)
  - Leedvermijndend (LV)
  - Sociaal gericht (SG)
  - Volhardend (VH)
- Karakterschalen (ontwikkeling)
  - Zelfsturend
  - Coöperatief
  - Zelf transcendent

NPV

- Nederlandse Persoonlijke Vragenlijst
- Luteijn e.a. 1985, 2004
- 15 tot 65 jaar
- 133 items
  - drie antwoordmogelijkheden
- Zeven schalen:

NPV dimensionele structuur

<i>Psychisch sterk</i>	Persoonlijke inadequatie	<i>Psychisch labiel</i>
<i>Sociaal open, vlot</i>	Sociale inadequatie	<i>Sociaal geremd</i>
<i>Cognitief flexibel</i>	Cognitieve rigiditeit	<i>Cognitief strak</i>
<i>Tolerant, vriendelijk</i>	Verongelijkheid	<i>Wantrouwend,</i>
<i>Inlevend, behulpzaam</i>	Zelfgenoegzaamheid	<i>Zelfgenoegzaam</i>
<i>Afhankelijk, passief</i>	Dominantie	<i>Overwicht op anderen</i>
<i>Pessimistisch</i>	Zelfwaardering	<i>Optimistisch</i>

De NEO-PI-R

- Paul T. Costa en Robert R. McCrae 1985
- NEO-PI-R; 240 items
  - 5 domeinen, elk 6 facetten
  - helemaal eens---helemaal oneens
- 5 punts likert-schaal
- items
  - zijn simpel,
  - beschrijven specifieke gedragingen of houdingen
- rater versie beschikbaar,
  - apart voor mannen en vrouwen

De NEO-PI-R

- Controle van de afname
  - Er zijn geen validiteitschalen
  - Geen antwoord > 40; geen interpretatie
  - Binnen domein > 12; geen interpretatie
  - Binnen facet > 2; geen interpretatie
  - Instemtendens; 4 en 5 antwoorden > 150
  - Ontkenningstendens; 4 en 5 antw. < 50
  - Random invullen; kijk naar scoringsformulier

Neuroticisme: subschalen

- N1: Angst
- N2: Ergernis
- N3: Depressie
- N4: Schaamte
- N5: Impulsiviteit
- N6: Kwetsbaarheid

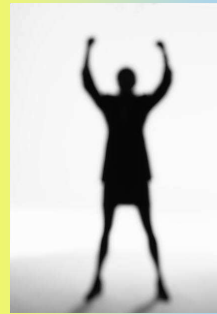
Extraversie: subschalen

- E1: Hartelijkheid
- E2: Sociabiliteit
- E3: Dominantie
- E4: Energie
- E5: Avonturisme
- E6: Vrolijkheid

Openheid: subschalen

- O1: Fantasie
- O2: Esthetiek
- O3: Gevoelens
- O4: Verandering
- O5: Ideeën
- O6: Waarden

Altruïsme: subschalen

- A1: Vertrouwen
- A2: Oprechtheid
- A3: Zorgzaamheid
- A4: Inschikkelijkheid
- A5: Bescheidenheid
- A6: Medeleven

Consciëntieusheid: subschalen

- C1: Doelmatigheid
- C2: Ordelijkheid
- C3: Betrouwbaarheid
- C4: Ambitie
- C5: Zelfdiscipline
- C6: Bedachtzaamheid

NEO en Pers. Stoornis

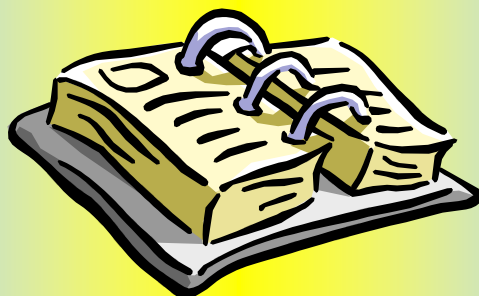
	N	E	O	A	C
PAR				-	
SZD		-		(-)	
SZT	+	(-)		(-)	
ATS	(-)			-	(-)
BDL	+	(-)	(-)	(-)	(-)
HST		+	(+)		
NAR	(-)	+	(+)	(-)	
AVD	+	(-)			
DEP	+		(-)	(+)	
OBS	(_)				

NEO en diverse beelden

	N	E	O	A	C
PSYCH.PAT	+				-
DEPR	(+)	-			(+)
ANGST	+	-			
A.THYM	+	-	-		
AGR	-				+
ALC	+				+
MIDD	+				-

PAUZE

Ca 20 minuten

Indicatiestelling

en
behandeling
teruggavegesprek

Indicatiestelling belangrijk ?

- Prevalentie van psychiatrische aandoening:
  - 83 miljoen volwassenen in Europa
  - Dit is 25 % van de Europeanen
  - 50 % kans tijdens het leven
- Bij 50 % comorbiditeit
  - Depressie/angst, angst/misbruik middelen, somatoforme stoornis/depressie etc...
- Adequaat behandeld; 26% (!)

Indicatiestelling belangrijk ?

- **Psychische problemen in Nederland**

Depressie

10% M, 20% F, 1 keer LT

Angst

20%

Dwang

2%

Schizofrenie

130.000

Manische depressie

1,5%

Traumaervaring

1,5 miljoen, waarvan 20% PTSS

Borderline

175.000

ADHD

kk 5-14; 3% (1%!)

30% tot 60% houdt klachten

Indicatiestelling

- **Verbinding tussen diagnose en behandeling**
- **Keuze uit tal van benaderingen**
  - Pure symptoombehandeling
    - Protocolair
    - cursus
  - Psychodynamische aanpak
  - Systemische benadering
  - Groepsdynamische aanpak
  - Etcetera.....

Indicatiestelling

- Vanuit structuur
  - Kernberg
- Vanuit gedragsanalyse
  - DSM-classificatie
  - Model Abraham
- Vanuit draagkracht/draaglast analyse
  - Model o.a. Snellen

Persoonlijkheidsorganisatie Kernberg

Criteria	Identiteit	Afweer niveau	Realiteit besef
Pers.Org			
Neur. Pers. Org.	Aanwezig	Ontwikkeld	Aanwezig
Bord. Pers. Org.	Diffuus	Ontwikkeld en Primitief	Soms Aangetast
Psych. Pers. Org.	Afwezig	Primitief	Afwezig

Indicatie Kernberg NPO

- Geen belemmeringen voor allerlei type interventies
- Afhankelijk van diagnostiek van de persoon en de klachten
- Afhankelijk van hulpvraag
- Bewerken van psychodynamische aspecten en overdracht/tegenoverdracht

Indicatie Kernberg BPO

- Gericht op het ego
  - Diepliggende affecten en ervaringen zijn er wel
- Geen openleggende technieken
- Gericht op managen van stress
- Psychodynamisch (soms) of dialectische gedragstherapie (Linehan)

Indicatie Kernberg PPO

- Handicap-model
  - Onderzoek op sterke en zwakke kanten
- Gericht op stressreductie
  - Psychomedikatie
- Gericht op adequate levensstijl
- Training (Lieberman), begeleiding en advisering

DSM-IV As I en As II

• As I	• As II
• Enkelvoudige symptomen	• Persoonlijkheidsstoornis
• Behandelplan na korte diagnostiek	• Uitgebreide diagnostiek en heteroanamnese
• Indien mogelijk een protocolaire behandeling	• Behandeling afhankelijk van cluster

Indicatie voor behandeling DSM IV, AS II

<i>Cluster</i>	Persoonlijkheidsstoornis	Behandeling
<i>A</i>	<ul style="list-style-type: none"> - paranoide - schizoide - schizotypisch	adaptatiebevorderend
<i>B</i>	<ul style="list-style-type: none"> - antisociaal - borderline - theatraal - narcistisch	Gedragmatig en/of cognitief veranderen
<i>C</i>	<ul style="list-style-type: none"> - ontwijkend - afhankelijk - obsessief/compulsief	Structuur veranderen

Behandelbeleid Abraham

Indicatiegebied; disadaptatief gedrag

Direct

- grenzen stellen
- bijsturen
- sociaal invoegen

Indirect

- omgeving beïnvloeden

Behandelbeleid Abraham

Indicatiegebied; Intrapsychische
problematiek

Direct

- zelf/object symbolisatie (c.t.)
- verbinden afgesplitste beleving
- psychoeducatie
- gedragsmodificatie

Indirect

- zelf reflectie

Stressmanagement

Draaglast

Beoordeel...

- Scl-90, NVM-Neg, MMPI-Inhoudschalen, -A, hoogte empirische schalen, algemene pathologie (som schalen/8), NEGE en INTR

Draagkracht

Beoordeel...

- coping (UCL), NVM-Psy i.r.t. –Ver en –Som, MMPI-2;
- Vs, 1,2,3,7 versus –4,6,8 en 9, Es en Re, PSY5

Indicatie o.b.v. Stress management

Draagkracht

+

-

+

I (++)

II (+-)

Draaglast

-

III (-+)

IV (--)

I = Steunend/inzichtgevend

II = Steunend/toedekkend (omgevinggericht)

III = Doorvragen hulpvraag (inzichtgevend)

IV = Doorvragen hulpvraag (toedekkend)

Het teruggavegesprek

- **Fase 1: Motivatie**
  - » Eigen vragen
  - » Uitleg testen
- **Fase 2: Testuitslagen; test op tafel**
  - » Scl-90.....actualiteit klachten
  - » UCL.....herkenning, doorvragen (Pal, Soc, Exp)
  - » NVM.....herkenning, doorvragen (Ver, Som)
  - » MMPI-2..profielen; V-s, I-s, E-s, S-s, kritieke items
- **Fase 3: Behandeladvies**
  - » Klachtgericht
  - » Copinggedrag veranderen (NVM, UCL)
  - » Structuur veranderen

Tot zover

